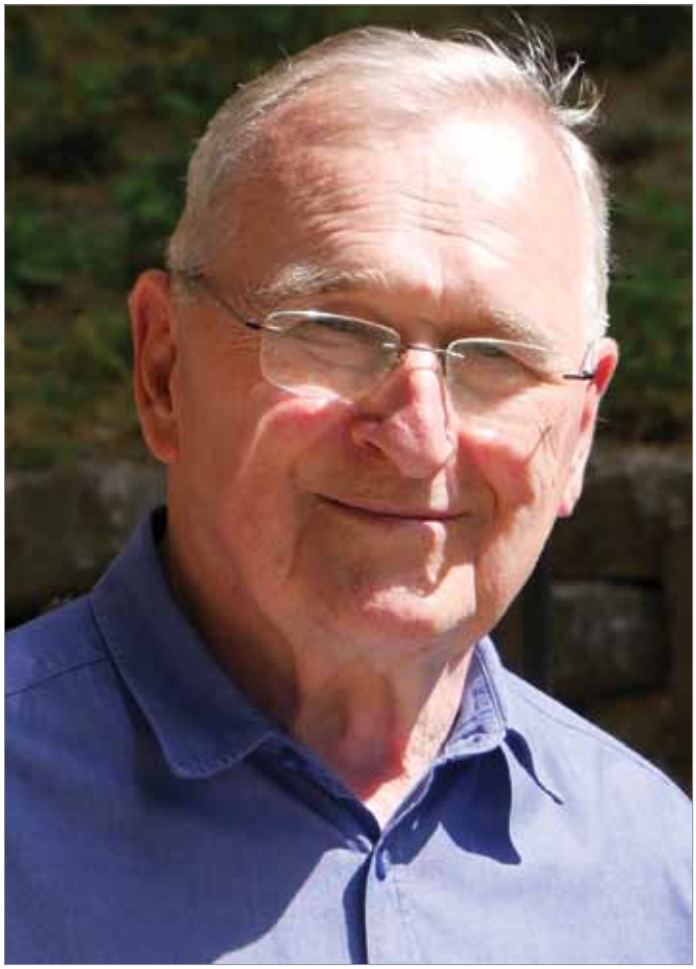
Egy csodálatos életút

az AMEGA beszélgetőpartnere: Dr. Balikó Zoltán

tüdőgyógyász
egyetemi magántanár

Tanár úr, először a családodról kérdeznélek. A *Balikó* nevet Pécsett mindenki ismeri.
A családunk Miskolcról került Pécsre. Apánk Miskolcon volt lelkész. Amikor *Káldi Zoltán* pécsi lelkész püspök lett és Budapestre került, ragaszkodott ahhoz, hogy apánk legyen az utódja, mivel jó barátja volt. Így kerültünk 1958-ban Pécsre. Ő evangélikus lelkészként sok éven át szolgált itt. Akkoriban két-három olyan lelkész volt, akiket kiemelkedő prédikátornak tartottak, köztük volt apám is.

A testvéred is öregbítette a család hírnevét.
Négyen voltunk testvérek. A legfiatalabb *Tamás* volt, aki 12 évvel később született, mint én. Már általános iskolás kora óta színész szeretett volna lenni. Az lett: az adottsága és a tehetsége is megvolt hozzá. Elvégezte a rendezői szakot is. A Pécsi Nemzeti Színház igazgatója volt 18 éven keresztül. Sok helyen szerepelt mint színész, Kaposváron át a Nemzeti Színházig. Intenzív életet élt, nagyon fiatalon halt meg.

Emlékét egy nívódíj is őrzi.
A Nemzeti Színház közössége szavaz meg minden évben egy arra érdemes személyt. Az első alkalommal, a színpadon állva emlékeztem meg a testvéremről. Egy keménykalap volt a kezemben, amit sok évvel azelőtt tőle kaptam egy szilveszterestére.

A neved Pécshez kötődik, de Budapesten születtél.
A háború végén a szüleim hetvenkét 12–14 éves katonaiskolás fiúval menekültek nyugatra az oroszok elől. Közel egy évig voltak úton. Apámék biztosították a szálláshelyeket, az élelmet és tanították is őket. Majd amikor amerikai fogságba estek, először a Hitlerjugend tagjainak hitték őket, pedig kőszegi cőgerek voltak. Amikor hazakerültek,

apám Budapest mellett, Monoron kezdte lelkészi szolgálatát, majd Miskolcra került. *Tamás* öcsémmel mi Budapesten születtünk, a két húgom Miskolcon. 10 évig éltünk ott.

A gimnáziumot már Pécsett kezdted?
A hetedik osztályt kezdtem Pécsett, a nevezetes Mátyás Király Utcai Általános Iskolában. Korábban nem ismertem a várost. Teherautón érkeztünk Pécsre. A segédlelkész, *Lakner Aladár* fogadta apámat, majd elvitt engem egy körútra, hogy ismerkedjek a várossal.

A gimnáziumban dőlt el, hogy orvos leszel?
Ez fokozatosan alakult ki. Több példaképem volt, de különösen nagy hatással volt rám *Albert Schweitzer*, aki egy személyben evangélikus lelkész és orvos volt, emellett csodálatosan orgonált. Felmerült bennem a lelkészi hivatás választásának lehetősége, de apám lebeszélt róla. A gimnázium második évében kezdtem érdeklődni az orvoslás iránt. Szerepet játszott a pályaválasztásomban az anyai nagybátyám is, aki Budapesten volt belgyógyász-radiológus.

Az egyetemen kik voltak, akikre úgy néztél fel, hogy *ilyen* orvos szeretnék lenni?
Már gimnazistaként elkezdtem ismerkedni az egyetemmel. A parókián laktunk és a templommal szemben volt az anatómiai és a patológiai intézet. Besündörögtem *Szentágothai János* egy-egy előadására, csakúgy mint *Romhányi György*ére is. *Romhányi* óriási példaképe volt a pécsi diákságnak. Hihetetlen arc- és névmemóriával rendelkezett. Az érettségim évében belopódzkodtam egy előadására. Próbáltam elbújni a legfelső sorban, de kiszúrta, hogy van ott valaki, akit nem ismer. Nem lett belőle baj. 25 évvel később az utcán találkoztunk, és tudta a nevemet.
Az elméleti tárgyak közül a mikrobiológiába szerettem bele *Kétyi Iván* professzor hatására. Év végén jelentkeztem nála, hogy a diákköröse szeretnék lenni. Azt tanácsolta, hogy előbb ismerkedjek meg a klinikummal, és majd utána döntsek. Igaza volt. A későbbiekben a belgyógyászat és a traumatológia vonzott. Nagy hatással volt rám *Jávor Tibor* és *Hámori Artúr*. Öröm volt hallgatni az előadásaikat.

Emlékszel arra a pillanatra, amikor 1970-ben elhangzott számodra a mondat: „Orvossá fogadom”?
Az aulában a pódiumon a professzori kar, a rektor. Nagyon megható és felemelő pillanat volt.

Hol indult a pályád?
A kórbonctanon voltam tudományos diákkörös *Kelényi Gábor*nál, aki később professzor lett. Ő hívott, hogy dolgozzak nála. Örömmel vettem a hívást, mert úgy gondoltam, hogy jobb klinikus lehetek, ha előbb kórbonctanból szakvizsgázok. Végül mégis a belgyógyászat mellett döntöttem, és a belklinikára jelentkeztem, de a származásom miatt esélyem se volt az állásra. Beadtam a pályázatomat Győrbe és Szombathelyre is. A győriek aláhúzták a pályázatomban, hogy evangélikus lelkész fia, és sajnálattal visszaküldték. Szombathely elfogadott, ide el is mentem. A főigazgató helyettese elmondta, hogy náluk a fiatalok mindig az elfekvőben kezdenek. Ez engem lesújtott. A feleségem akkor ötödéves medika volt, később pszichiáter, pszichoterapeuta lett. Mindenképpen Pécsre akartam kerülni és amikor a pécsi tüdőszanatóriumban állást hirdettek, mivel nem volt más lehetőségem, megpályáztam. Így lett az első munkahelyem a szanatórium.

Az első szakvizsgádat mégis belgyógyászatból szerezted meg.
Háber József, a főorvos egyben a főigazgató is volt. Sok volt a tbc-s és a tumoros beteg, de legtöbbjüknek volt sok egyéb betegsége is. Egy év után elmentem a főigazgatóhoz, mert úgy éreztem, ahhoz, hogy értsek a tüdőgyógyászathoz, kellenének belgyógyászati alapok

is. Megkérdeztem, van-e esélyem arra, hogy a megyei kórház belgyógyászatán szakvizsgázzak. Segített és elintézte, hogy a megyei kórház átvegyen. Nem volt ott se hely, így félállásban a belgyógyászaton, félállásban pedig az infektológián dolgoztam. Mindkét helyen ügyelnem is kellett.

A második szakvizsgád a hematológia lett. Mi ennek a története?
Hároméves orvos voltam, amikor Szekszárdra kerültünk. Akkor már a második gyermekünk születését vártuk, Pécsett laktunk albérletben. Kerestük, hogy a közelben hol kaphatnánk szolgálati lakást, így kerültem Szekszárd egyik belgyógyászatára, melynek egyebek mellett hematológiai profilja is volt. Sikerült az akkori hematológiát elég jó színvonalon elsajátítanom. A főnököm nagyon jó belgyógyász és hematológus volt, annak ellenére, hogy nem volt hematológia szakvizsgája. Akkoriban indult a szakvizsgák ma ismert rendszere. A belgyógyászat után szerettem volna hematológia szakvizsgát is tenni. A kórház főigazgató-helyettese, aki patológus volt, támogatott, így elengedtek. Egy évet Budapesten kellett eltölteni az Országos Hematológiai Intézetben *Hollán Zsuzsá*éknál. Sikerült a szakképesítést megszereznem. Szerettem a hematológiát, úgy éreztem, hogy egy virágzó, fejlődőben lévő területen fogok dolgozni.

De nem lettél hematológus.
Két dolog miatt kellett változtatnom. A nagylányom akkor már Pécsett tanult a Leőwey Klára Gimnáziumban, a szüleimnél lakott, a középső lányom pedig a Pécsi Művészeti Gimnáziumban szeretett volna továbbtanulni. Ekkor Szekszárdon én vezettem a hematológiai szakrendelést. Bár a főnökömmel jó volt a kapcsolatom, mégis kialakult egy enyhe feszültség közöttünk. Érezhető volt, hogy nekem el kell mennem. Hematológusnak mehettem volna Győrbe, de közelebbi állásban gondolkoztam. Ekkor jött a hír, hogy a tüdőszanatóriumban megüresedett egy osztályvezetői állás. Úgy lettem ott osztályvezető, hogy nem volt szakvizsgám és pulmonológiai gyakorlatom is csak minimális volt. Teljes erőmből igyekeztem elsajátítani ezt a szakmát is. Elkötelezett pulmonológus lettem.

Három nyelven tanítod a medikusokat. Korábban a nyelvtudás nem volt olyan általános, mint napjainkban.
A középiskolában az orosz mellett németet tanultam. Első gimnazistaként magánúton elkezdtem az angolt. A szüleim egymás között sokszor németül beszéltek. Volt egy idegen nyelvű könyvesbolt Pécsett, a Jókai téren, ahol sok angol regényt árultak. Magyarul akkoriban nem jelenhetett meg a Doktor Zsivágó, angolul viszont elérhető volt.

Az irodalom szeretete átszövi az életedet.
Tízéves koromban már Jókait olvastam. Otthon nagy könyvtárunk volt. Rengeteget olvastam, sokszor előfordult, hogy a paplan alatt elemlámpával, nehogy észrevegye apám, hogy még ébren vagyok. Másodikos gimnazista voltam, amikor egy pécsi újságban megjelent velem egy interjú, amiben sok-sok könyvről – Hemingwaytől Dürrenmatton át Sartre-ig – beszélgetett velem a riporter.

A közelmúltban olvastam egy írásodat, melyben a biciklizés közben felmerült gondolataidat idézted a Római vakációról, a Vágyakozásról és a Félelem béréről, és az ezekben a filmekben szereplő színészekről emlékeztél meg.
Különösen a francia filmművészet ragadott meg. Fekete-fehér filmek voltak, de felejthetetlen élményt jelentettek. Amikor csak lehetett, jártam a mozikat.

Amikor egyeztettük a beszélgetésünk időpontját, mondtad, hogy csak délután négyig érsz rá, mert utána teniszezni mész. Milyen szerepe van a sportnak az életedben?

A sport végigkíséri az életemet. A teniszezést sajnos viszonylag későn, 14 éves koromban kezdtem. A nagy profi teniszezők 5-6 évesen fognak a kezükbe ütőt. A kezdetek óta gyakorlom ezt a sportágat. Napjainkban kedden és csütörtökön vannak páros mérkőzéseim, hétfőn reggel pedig edzés jellegű foglalkozásaim. Összeszokott társaságban vagyok. Hárman vagyunk 80 évesek, de vannak fiatalok is: 74–76 évesek. A korelnökünk, Karcsi bácsi 86 éves. A teniszlabdával még mindig zseniális, de az életben már van egy kis tájékozódási problémája.

Legendás, hogy kerékpárral jártál dolgozni.
Amikor az időjárás engedte, mindig kerékpárral jártam dolgozni, aztán jött a Vespa. Ez is a Római vakációt idézi. Volt nekem jogosítványom motorra is. Az egyik lányunokám adta a Vespa ötletét. A Honda szervizben ki voltak állítva különböző színű Vespák. Megvettem egy hófehéret, és pár éven át azzal mentem a munkahelyemre.

Mindig is higgadt ember voltál. El se tudom képzelni, hogy rákiabálsz valakire. Hogyan vezeted le a felgyülemlett feszültségeidet?
Apám nagyon kemény ember volt, az életben is, az igehirdetésben is. Voltak benne indulatok és ezek meg is jelentek. Édesanyám viszont végtelenül szelíd, mindig vidám természetű volt, a legképtelenebb helyzetekben is tudott mosolyogni. Azt mondják, a mentalitásomat tőle örököltem. A kisebbik húgom is ilyen természetű.

Átélted a tüdőgyógyászat átalakulását. Számos régi, neves tüdőgyógyásszal kerültél kapcsolatba. Emlékezzünk rájuk.
Elsőként *Schweiger Ottó*t kell megemlítenem. Amikor 89-ben a tüdőszanatóriumba kerültem, ő a Korányi Intézet főigazgatója volt. Az ortodox pulmonológusok rossz néven vették, hogy egy belgyógyász furakodott közéjük. *Schweiger Ottó* viszont az első perctől kezdve elfogadott, partnernek tekintett, és közben tanított is. Csak pozitív dolgok jutnak eszembe róla. Nagyon felnéztem és ma is felnézek *Böszörményi Nagy György*re, aki rendkívül fontos személyiség számomra. Jó volt a kapcsolatom *Magyar Pál*lal és *Strausz János*sal is. Előfordult, hogy János, amikor már a Korányi vezetője volt, felhívott egy-egy esetben, és kikérte a véleményemet. Berta Gyulát nagyon kedveltem, ő Mosdóson volt vezető pulmonológus. Széles látókörű, nagy kultúrájú ember volt. Az irodalomban, a festészetben és a zenében is magas szintű ismeretekkel rendelkezett.

A zene számodra is mindig fontos volt.
Nekem a zene gyermekkorom óta különösen fontos. A középső lányom, aki Belgiumban él, csellista előadóművész és tanár. Van egy kis kamarazenekara. A nagylányom fuvolázott, a legkisebb zongorázott. Gyermekkoromban otthon nagyon sok bakelitlemezünk volt: orosz kiadásban, kiváló felvételek. Bachot, Mozartot, Haydnt újra és újra hallgattuk. A zene szeretetében nőttünk fel. Kicsit bánt, de Wagnerrel nem tudtam megbarátkozni.

Egyetemi magántanár vagy. Elmondanád ennek a történetét?
Amikor a tüdőgyógyászatot elkezdtem fenn a hegyen (mi voltunk a „hegyi emberek"), már volt angol évfolyam. A Korányiból járt le egy kolléga, mert nálunk nem volt erre alkalmas ember. Úgy gondoltam, hogy ezt nekünk kell megoldani. Később az egyetemen megjelentek a német medikusok is. Elég hamar lettem a Magyar Tüdőgyógyász Társaság vezetőségi tagja, majd az elnökség tagja is. Volt bennem ambíció. Fel kellett tenni a kérdést, hogy hol van a tüdőgyógyászat helye a pécsi egyetemen. Debrecenben van klinika, Szegeden van tanszék, a fővárosban, a Semmelweis Egyetemen ott a klinika. *Magyar Pál* engem konzekvensen ösztönzött, hogy tegyek meg mindent a tanszékért. Jártunk a rektornál is a megoldás érdekében. Nekem muszáj volt valamilyen tudományos fokozatot szereznem: a PhD, majd a

habilitáció következett. Megismertek az egyetemen belül is. Még a megyei kórház alkalmazottjaként egyetemi docensnek neveztek ki úgy, hogy nem voltam egyetemi dolgozó. A habilitációval egyetemi magántanár lettem. Ez még nem professzorság. Professzor az, aki professzori státuszban van.

Milyen a nyugdíjas életed?
16 éve vagyok nyugdíjas, mert akkoriban még nyugdíj mellett is lehetett dolgozni főállásban. Amikor átvette az egyetem a megyei kórházat, akkor nekem docensi rangom volt, és nyugdíj mellett vezettem az osztályt. Eljött hozzám a klinikai központ főigazgatója a dékánnal együtt, és elmondták, hogy a pécsi egyetemen docens nem lehet vezető. Közölték velem, hogy be kell fejezzem ezt a tevékenységemet. Azt válaszoltam, hogy várjanak egy kicsit. Kimentem az ambulanciára a kolléganőmhöz és megkértem, hogy jöjjön velem. Azalatt, amíg visszaértünk a szobámba, nagyon kértem, hogy vegye át az osztályt. Ő ezt nem ambicionálta, de mire beléptünk, már elfogadta, és ő lett az osztályvezető. Én pedig főállásban az ambulanciára kerültem.

Csalódásként élted meg?
Csoda történt, kivirult az életem. Csak a betegekkel kellett foglalkoznom. Addig a betegekkel a kollégák foglakoztak, én csak vizitelni jártam mint osztályvezető, nekem referálták a betegeket, de ők gyógyítottak. Ebben a felállásban viszont személyesen találkozhattam a betegekkel. Örömmel dolgoztam.
Sajnos jött a koronavírus-járvány, és mivel már elmúltam 75 éves, nem dolgozhattam több hónapon keresztül. Ez mintha egy leszoktató program lett volna. Ez idő alatt naponta órákon át olvastam a szakirodalmat. Pár hónap után visszatérhettem, bár jóval kevesebb óraszámmal. Ezután újabb fordulat következett: megszűnt a közalkalmazotti munkaviszonyom. Ez alkalom volt a professzoromnak, és az új helyzetre való tekintettel már nem kötöttek velem szerződést. Felajánlottam, hogy akár fizetés nélkül is szívesen jövök segíteni. Erre az volt a válasz, hogy majd utánajár. A „majd" már réges-rég elmúlt. Lezárult tehát az orvos-beteg kapcsolatom is.

Hogyan alakult a sorsod a továbbiakban?
Kikerültem a klinikai központból és az általános orvosi kar lett a munkahelyem. Oktatóként magyar, német és angol nyelven oktattam. Ötödéves egyetemi hallgatókat tanítottam a tüdőgyógyászatra. Tavaly közöltem az illetékesekkel, hogy abbahagyom. Kérésre még elvállaltam a tavalyi évet, de decemberben beadtam a lemondásomat. A búcsúztatásomon közel ötven munkatársam, orvosok, nővérek, asszisztensek, adminisztrátorok voltak jelen, nagyon kedves és megható volt.
Nem törtem össze. Ma is rendszeresen olvasom a szakirodalmat németül és angolul. Recenziókat írok több helyre, küldöm a fiataloknak, akiknek nincs mindenre idejük, hisz' dolgoznak, ügyelnek, családot tartanak el. A napokban felfedeztem egy újdonságot. Alanyi jogon, az ERS tagjaként utólag elérhetőek számunkra a 2025-ös ERS kongresszus előadásai.

Hat unokád van. Saját tapasztalatomból tudom, hogy az unokák a legnagyobb csodák az életben. Neked mit adnak ők?
Már van egy egyéves dédunokám is. Újra átéli az ember a fiatalkorát. Amikor őt látom, az első gyermekem megszületésére emlékezem. Döbbenetes élmény. Az unokáim már nagyok. A legidősebb egy 32 éves fiú, a húga 27 éves, a 27 éves ikerlány unokáim és a 25 éves öccsük Belgiumban élnek. A legfiatalabb unoka fiú, ő 16 éves és Pécsett él. A belga fiú unokánk nyelve flamand, de a nővéreivel együtt hibátlanul beszél magyarul. A munkája mellett kíválóan zongorázik. Egy stúdióhangversenyén azt mondta a belga publikumnak, hogy ő magyar is. Bartókot zongorázott többek között. Hetekkel ezelőtt pedig azt közölte, hogy meg fogja szerezni a magyar állampolgárságot. Ezt megélni számomra csodálatos dolog! ■

Dr. Osvai László